Сопільник Любомир Іванович
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений винахідник України,
професор ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»
https://orcid.org/0000-0001-6581-7255

Сопільник Ростислав Любомирович
доктор юридичних наук, доцент,
професор ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»
https://orcid.org/0000-0001-9942-6682

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

JEL Classification: K 19
SECTION "LAW": Право.

Анотація. У статті досліджено вплив євроінтеграційних прагнень України на напрямки правової реформи. Охарактеризовано тенденції, котрі визначають сучасні процеси глобалізації. Розглянуто глобалізацію на європейському рівні. Досліджено питання визначення євроінтеграційної парадигми. Наголошено на розвитку адвокатури у контексті процесів інтеграції України до Європейського Союзу з урахуванням європейських стандартів у відповідності до положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Проаналізовано положення Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України, що стосуються розвитку адвокатури в умовах євроінтеграційних процесів..

Ключові слова: адвокатура, розвиток, євроінтеграція, парадигма, правова реформ.

Annotation. The article examines the influence of Ukraine's European aspirations on legal reform. The tendencies, which determine the modern processes of globalization, are described. Globalization is considered at European level. The question of the definition of the Eurointegration paradigm is researched. The development of the advocacy in the context of the processes of Ukraine's integration into the European Union, taking into account European standards in accordance with the provisions of the Association Agreement with the European Union, is emphasized. The provisions of the Strategy of Development of the National Association of Advocates of Ukraine concerning the development of the lawyer in the conditions of European integration processes are analyzed.

The issue of the development of the Institute of Advocacy, its reformation and alignment with European standards has repeatedly been raised in modern scientific research and in discussing changes to the relevant Law

European integration is now one of the central issues of politics, economics, law, sociology. Changes in the citizens' sense of justice, the fracture of the political and legal situation that arose as a result of the Revolution of Goodwill caused the actualization of fundamentally new requirements for the functioning of legal institutions

The concept of a European integration paradigm is a conceptually deterministic understanding of the content of the processes of European integration, their theoretical and methodological basis.

The Eurointegration paradigm determines the dynamics of legal reform in Ukraine for the coming years. European integration aspirations necessitate significant transformations in various spheres of law, including those concerning the organizational and legal provision of the activity and development of the Bar of Ukraine

The prospect of further research is to determine the conceptual preconditions for achieving the independence of the lawyer in the conditions of European integration of Ukraine.

Keywords: advocacy, development, European integration, paradigm, legal reform.

Вступ

Питання розвитку інституту адвокатури, його реформування та приведення у відповідність до європейських стандартів неодноразово піднімалось у сучасних наукових дослідженнях та при обговоренні змін до профільного Закону. Питання глобалізації, євроінтеграції та розвитку адвокатури досліджували Абашидзе А. Х., Арутюнян Г.Г., Бліщенко В. И., Вільчик Т. Б., Дудаш Т. І., Кашкін С. Ю., Коваленко Є. О., Прилуцький С. В., Сталовєров В.М., Тихомиров Ю. А., Шкребець Є. У даній статті пропонується поглиблене дослідження впливу євроінтеграційної парадигми правової реформи на розвиток адвокатури.

Метою статті є обґрунтування євроінтеграційного вектору розвитку адвокатури України.

Результати дослідження

Європейська інтеграція нині є одним із центральних питань політики, економіки, права, соціології. Зміни у правосвідомості громадян, перелом політико-правової ситуації, що стався унаслідок Революції Гідності обумовили актуалізацію принципово нових вимог до функціонування правових інститутів.

Слід відзначити, що євроінтеграція України є одним з конкретних проявів процесу глобалізації, котрий охопив світ у двадцятому столітті та у різних формах продовжує визначати національну політику багатьох країн. В. І. Бліщенко підкреслює, що феномен глобалізації є одним із найбільш вагомих факторів, що визначає основи розвитку цивілізації та усіх країн світу на зламі XX та XXI століть. Глобалізація, за переконанням науковця, є найвищим рівнем інтернаціоналізації суспільного життя, що характеризується пріоритетом міжнародних, глобальних чинників економічного, політичного, етнічного, релігійного, військового та екологічного розвитку над відповідними чинниками національного та регіонального рівнів [1, С. 17].

А. Х. Абашидзе наголошує, що людство вступило в стадію глобалізації, яка набула незворотного характеру, утім до кінця неосмисленими залишаються питання сумісності глобалізації, економічних і соціальних реформ та прав людини [2, С. 20]. Г.Г. Арутюнян виокремлює низку значимих тенденцій, котрі характеризують сучасні процеси глобалізації [3, С. 28–29]:

а) досягнення демократичним розвитком у міжнародному плані певних якісних меж, що вимагає нового рівня та якості системної гармонійності і стійкості для подолання конфлікту між пріоритетами сьогодення та майбутнього;

б) наявність суперечностей між встановленням принципів правової демократії у внутрішньодержавних відносинах та диктатом сили у міжнародних відносинах;

в) глобалізація створила якісно нову ситуацію суспільної інтеграції, коли формуються міжнародні спільноти, що не мали прецедентів та висувається ідея наддержавної конституції;

г) загострення суперечностей між універсалізмом та національними особливостями, зокрема поява ціннісно-системних конфліктів у національно-орієнтованих та особистісно-орієнтованих суспільно-державних системах;

д) суттєвої зміни зазнають місце та роль міжнародного права у правовій системі; паралельно з інтернаціоналізацією права і небувалим розширенням масштабів, а також сфери впливу принципів і норм міжнародного права, відмінності традиційних правових систем стають все більш відносними;

е) одночасно значна кількість країн опинилась в зоні невизначеності, обумовленій системною перебудовою; неминучим процесом стало формування нової системи цінностей та вирішення проблем суспільного розвитку та ін.

С. Ю. Кашкін наголошує з приводу взаємовпливів процесів глобалізації і інтеграції у правовому вимірі: «Процеси інтеграції та глобалізації мають велике значення для гармонізації економічних, політичних, культурних, ідеологічних та інших факторів, під впливом яких функціонує право. Вони впливають і на міжнародне, і на конституційне право, а також на будь-яку галузь законодавства, створюючи базу загальних тенденцій розвитку сучасного права» [4, С. 309].

Розглядаючи глобалізацію на європейському рівні Г.Г. Арутюнян наголошує на тенденціях, що впливають на систематизацію принципів правової демократичної держави, домінацію демократичних конституційних цінностей; визначають обмеження влади, розсіювання політичних, економічних і адміністративних сил за одночасного зміцнення гарантій та розширення можливостей інститутів самоуправління [3, С. 31 32].

Ю. А. Тихомиров наголошує на наступній тенденції: «Остання третина XX і початок XXI століть характеризуються тенденцією посиленого взаємопроникнення різних правових норм. З одного боку, у міжнародному праві і особливо у правових системах міжнародних об'єднань зростає питома вага норм, що «прийшли» з національного права. Держави гостріше відчувають потребу в забезпеченні захисті національних інститутів за допомогою механізму міжнародно-правового регулювання. Норми про права людини і громадянина, про парламентські, муніципальні і судові інститути «переміщуються» та набувають

образ і статус міжнародно-правових принципів, інститутів і норм. З іншого боку, у системах національного права все більшою стає питома вага схвалених міжнародних норм такого виду. У новому концентрованому вигляді вони як би повертаються в національне право, зливаючись з ним та збагачуючи його. Такі міжнародні норми стають правотвірним і оціночним фактором для відповідних національних інститутів і норм [5, С. 168].

Поняття євроінтеграційної парадигми є концептуально детермінованим розумінням змісту процесів євроінтеграції, їх теоретичного та методологічного підґрунтя.

Європейська інтеграція осмислюється крізь призму різних моделей, що базуються на векторах розвитку поглиблення та розширення. До основних моделей належать [6, С. 29–31]:

а) одночасний розвиток багатьох організацій – забезпечення розвитку через системне удосконалення та співпрацю європейських організацій, як-от Рада Європи, ОБСЄ, ЦЄІ та ін.;

б) модель часткового членства – участь асоційованих держав у певних заходах, що переважно здійснюються міжнародними організаціями на засадах інтеграції у довгостроковій перспективі;

в) модель «гнучкої Європи» – базується на принципах вільного вибору міри участі держави у інтеграційних проектах, що обирається у відповідності до національних інтересів; модель відображає ідею неоднакового методу інтеграції, який дає змогу країнам-членам обирати стратегії;

г) модель «Європа концентричних кіл – передбачає наявність трьох різною мірою інтегрованих кіл держав: а) асоційовані з ЄС (зовнішнє коло); б) усі країни ЄС (середнє коло); в) держав, готові до тіснішої інтеграції в окремих областях (ядро)

С. В. Прилуцький підкреслює: «Вже сьогодні маємо негативні наслідки безсистемного підходу, оскільки не тільки теоретики «ламають списи» у наукових дискусіях, а й, що найгірше – механізм правосуддя та його юридична практика заганяється у глухий кут колізій вітчизняних законодавчих «новел». На цьому тлі у процесі нових реформаційних перетворень перебуває судова система, система кримінальної юстиції та правозахисту» [7, С. 37]. Останні напрямки органічно включаються у спільні політики ЄС («сукупність нормативно-правових актів ЄС, принципів і методів їх реалізації, які спільно впроваджуються інституціями Євросоюзу та державами-членами з метою досягнення визначених цілей і завдань політики» [6, С. 145]) у сфері внутрішніх справ і юстиції (простір свободи, безпеки і правосуддя). Згідно Маахстрихтського договору, створення єдиної політики у цій сфері мало стати одним з пріоритетних і фундаментальних напрямків інтеграції європейських країн. Зміст спільної політики у сфері внутрішніх справ і юстиції полягає у формуванні сукупності правових та організаційних форм співробітництва правоохоронних і судових органів ЄС, спрямованих на взаємодію в рамках спільних дій щодо притулку та імміграції, судового співробітництва і цивільних і кримінальних справах, а також поліцейського співробітництва з метою протидії транснаціональній злочинності [6, С. 226].

Парадигма євроінтеграції включає такі елементи [8, С. 211–212]:

- формування знань про природу та сутність європейської інтеграції, специфіку функціонування ЄС;
- подолання психологічного пострадянського бар'єру суспільної думки стосовно нової системи Європейських координат й інтеграційних перспектив;
- створення проєвропейської більшості в суспільстві;
- забезпечення необхідних знань та навичок щодо розуміння цілей інтеграції і ЄС державними службовцями;
- всебічна підтримка політики уряду українським суспільством;
- набуття знань про ЄС та виховання молодих людей у дусі спільних європейських цінностей та ідеалів;
- всебічне інформування широкого кола громадськості з питань інтеграції.

Актуалізація євроінтеграційної парадигми у вимірі юриспруденції зумовила утворення нової доктрини – інтеграційного права. У його основі – розуміння інтеграції як динамічного руху до об’єднання розрізнених елементів у нову, більшу і досконалішу цілісну систему, що відзначається наявністю на сучасному етапі трьох базових компонентів: її прагнення до вдосконалення, постійну мінливість цього динамічного процесу і його спрямованість на створення завершеної, цілісної системи [4, С. 306].

Вільчик Т. Б. наголошує: «Однією з умов інтеграції України до Європейського Союзу є побудова такої системи адвокатури та створення законодавства щодо її організації і діяльності, норми якого відтворювали б модель демократичного правового інституту адвокатури, оскільки лише за умови належного функціонування цього інституту можливий розвиток демократії та верховенства права, що, у свою чергу, є одним із головних критеріїв набуття Україною членства у Європейському Союзі (далі – ЄС). Євроінтеграційні прагнення України потребують узгодження системи правових норм України та ЄС, зокрема, в сфері прав людини» [9, С. 25]. Сталовєров В.М. Ратифікація угоди про асоціацію з Європейським Союзом засвідчила вибір Україною європейської системи цінностей та стандартів захисту прав людини, додержання яких на практиці можливе за умови реалізації принципу верховенства права, забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд незалежним та неупередженим судом, а також ефективного виконання своїх функцій суміжними правовими інститутами і перш за все адвокатурою України. Однією з умов досягнення членства в Європейському Союзі є побудова такої системи адвокатури, яка відповідала б

новим суспільно-політичним і економічним реаліям, розроблення законодавства, норми якого відтворювали б модель європейського інституту адвокатури [10, С. 127] .

Є. Шкребець «Сучасне адміністративно-правове забезпечення адвокатури розвивається в складних політичних, економічних та навіть культурних умовах. Так, уся правова система перебуває під пильною увагою громадськості, міжнародних спостерігачів та взагалі всієї світової спільноти. Повноцінне входження України до Європейського Союзу потребує імплементації європейського законодавства до вітчизняного правового поля, а дотримання прав і свобод людини і громадянина є невід'ємною частиною цього процесу. На цьому полі адвокатура повинна стати прикладом для всього суспільства. Роль адвокатури повинна бути посилена обов'язковою участю адвокатів в ухваленні та узгодженні законопроектів, які стосуються захисту прав громадян» [11, С. 126].

У Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України до 2020 року визначено 4 Стратегічні цілі: зробити НААУ сильною, згуртованою та авторитетною організацією в Україні та світі; забезпечити активну участь її членів у конституційному процесі та втіленні конституційних змін у чинне законодавство; удосконалити процедури професійної підготовки та розвитку адвокатів; покращити ефективність системи комунікацій з усіма суб'єктами та учасниками правової реформи в Україні [12].

Зазначені цілі деталізовано у вигляді низки задач, серед яких – удосконалити роботу системи органів адвокатського самоврядування в Україні та сприяти більш активному залученню адвокатів до їх роботи на національному та регіональному рівнях; підвищити вимоги щодо здійснення адвокатської діяльності, зокрема посилити професійні та морально-етичні вимоги до осіб, які мають намір отримати статус адвоката, та до дисциплінарного контролю професії; спростити процедуру доступу громадян до безоплатної правової допомоги; удосконалити систему правового регулювання професійних прав та обов'язків адвокатів, забезпечити гарантії здійснення адвокатської діяльності. запровадити ефективні механізми притягнення до відповідальності посадових осіб за порушення гарантій незалежності адвокатів; якісно змінити систему професійного розвитку та удосконалити процедуру підвищення кваліфікації адвокатів; активно розвивати співпрацю з міжнародними професійними організаціями адвокатів для запозичення та запровадження їх передового досвіду; удосконалити систему оподаткування адвокатської діяльності [12].

Висновки

Отже, підсумовуючи проведене дослідження, відзначимо наступне. Євроінтеграційна парадигма визначає динаміку правової реформи в Україні на найближчі роки. Євроінтеграційні прагнення обумовлюють необхідність суттєвих перетворень у різних сферах права, у тому числі й стосовно організаційно-правового забезпечення діяльності і розвитку адвокатури України.

Перспективою подальших досліджень є визначення концептуальних передумов досягнення незалежності адвокатури в умовах євроінтеграції України.

Список використаних джерел

1. *Блищенко В. И. Глобализация и международное право. Глобализация, государство, право, XXI век. 2004. С. 17 – 20.*
2. *Абашидзе А. Х. Новые тенденции в нормотворческой деятельности ООН в области защиты прав человека. Глобализация, государство, право, XXI век. 2004. С. 21 – 26.*
3. *Арутюнян Г.Г. Правовая глобализация и некоторые тенденции развития конституционализма. Глобализация, государство, право, XXI век. 2004. С. 27 – 33.*
4. *Кашкін С. Ю. Інтеграційне право як концентроване вираження порівняльного права: поняття, тенденції та етапи розвитку. Порівняльне правознавство. 2012. № 3-4. С. 306-315.*
5. *Тихомиров Ю. А. Интернационализация национального права. Глобализация, государство, право, XXI век. 2004. С. 167 – 174.*
6. *Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини. К. Алерта, 2013. 368 с.*
7. *Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України. Право України. 2015. № 3. С. 26 – 41.*
8. *Коваленко Є. О. Концептуально-методологічні засади аналізу євроінтеграційної політики. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2008. Вип. 32. С. 210-219.*
9. *Вільчик Т. Б. Інститут адвокатури України: нові підходи та тенденції розвитку. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 16(1). С. 25-28*
10. *Сталовєров В.М. Проблеми реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську. Молодий вчений. 2017. № 5.1 (45.1). С. 127-132.*
11. *Шкребець Є. Шляхи вдосконалення адміністративного законодавства щодо забезпечення діяльності адвокатури в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 2. С. 122-127*
12. *Стратегія розвитку Національної асоціації адвокатів України до 2020 року. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/files/strategiya-rozvitku-naau-do-2020-roku.pdf (дата звернення: 19.11.2018).*